

Yayın Geliş Tarihi: 01.04.2019
Yayına Kabul Tarihi: 17.11.2019
Online Yayın Tarihi: 20.12.2019
DOI: 10.18613/deudfd.659821
Araştırma Makalesi

Dokuz Eylül Üniversitesi
Denizcilik Fakültesi Dergisi
Cilt: 11 Sayı: 2 Yıl: 2019 Sayfa: 271-295
ISSN:1309-4246
E-ISSN: 2458-9942

DENİZCİLİK MESLEK LİSESİ ÖĞRENCİLERİNİN MESLEK SEÇİM YETERLİLİĞİ VE MESLEK SEÇİMLERİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER*

Volkan FİDAN¹
Selçuk NAS²

ÖZ

Meslek Liseleri ülke eğitim sisteminde nitelikli ara eleman yetiştirme konusunda ve ülke ekonomisine yaptığı katkılar açısından önemli bir yere sahiptir. Bu eğitim kurumlarını tercih eden öğrenciler hayatlarına yön verecek olan mesleklerini çok erken yaştan itibaren belirlemektedir. Erken yaşlarda yapılan meslek seçimlerinin yaratacağı memnuniyetsizlikten kaynaklanan kayıplar, sadece öğrenci ve ailelerini değil ayrıca ülke ekonomisini de olumsuz etkilemektedir. Çalışmada, meslek seçimi konusu “denizcilik mesleği” özelinde incelenmiştir. Erken yaşlarda yapılan meslek seçimini etkileyen faktörlerin belirlenmesinde ve yapılan tercihlerin memnuniyet düzeylerinin araştırılmasında tarama yöntemi kullanılmıştır. Verilerin çözümlenmesinde frekans, T-test ve ANOVA analizleri kullanılmıştır. Araştırma, 2013–2014 eğitim-öğretim yılı içerisinde, Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı İzmir Çeşme Ulusoy Denizcilik Anadolu Meslek Lisesi, İzmir Güzelbahçe İMKB Denizcilik Anadolu Meslek Lisesi ve İzmir Konak Nevvar Salih İşgören Denizcilik Anadolu Meslek Lisesi’nde eğitim gören 637 öğrenciye üzerinde uygulanmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin, mesleki seçimlerini kendi istekleri ve aile etkisi ile yaptıkları ortaya çıkmıştır. Yaptıkları mesleki seçiminden duydukları memnuniyet seviyeleri her geçen gün artmaktadır. Erkek öğrenciler denizcilik mesleğinin kendilerine daha uygun olduğunu düşündükleri ve yaptıkları meslek seçiminden daha memnun oldukları saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Denizcilik Eğitimi, Denizcilik Meslek Liseleri, Meslek Seçimi, Meslek Seçim Yeterliliği, Meslek Seçimini Etkileyen Faktörler.*

¹ Öğr. Gör., Ege Üniversitesi Urla Denizcilik Meslek Yüksekokulu, İzmir, Türkiye, volkan.fidan@ege.edu.tr

² Prof. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi Denizcilik Fakültesi, İzmir, Türkiye, selcuk.nas@deu.edu.tr

* Bu makale, bildiri olarak “II. Global Conference on Innovation in Marine Technology and the Future of Maritime Transportation”da, 25 Ekim 2016 tarihinde sunulmuştur.

MARITIME VOCATIONAL SCHOOL STUDENTS' OCCUPATIONAL CHOICE PROFICIENCY AND THE FACTORS EFFECTING THEIR OCCUPATIONAL CHOICE

ABSTRACT

Vocational High Schools have a significant place in the national education system and contribute to the economy by fostering qualified mid-level technicians. Students who prefer these educational institutions determine their profession at a very early age. Dissatisfaction of occupation due to the choices made at early ages result in the waste of resources which affect not only students and their families but also the national economy. In this study, occupational choice has been examined specifically involving 'marine occupations'. The factors affecting the occupational choice made at early ages and the level of satisfaction from their occupational choice have been investigated by raking method. Frequency, ANOVA and t-test analysis have been performed in the analysis. Questionnaire survey has been conducted on the students in several maritime vocational high schools in Izmir namely İzmir Çeşme Ulusoy Maritime Anatolian Vocational School, İzmir Güzelbahçe İMKB Maritime Anatolian Vocational School and İzmir Konak Nevvar Salih İşgören Maritime Anatolian Vocational School. The survey was carried out in 2013-14 academic year. The results reveal that most of the students make their occupational choice with their own decisions or under the influence of their families. The satisfaction level of students from their occupational choice is increasing day by day. Male students think they are suitable for marine occupation and are more satisfied than female students at their occupational choice.

Keywords: Maritime Education, Maritime Vocational High School, Occupational Choice, Occupational Choice Competencies, Factors Affecting Occupational Choice.

1. GİRİŞ

Meslek kelimesi Türk Dil Kurumu'nun güncel Türkçe sözlüğünde, "Belli bir eğitim ile kazanılan sistemli bilgi ve becerilere dayalı, insanlara yararlı mal üretmek, hizmet vermek ve karşılığında para kazanmak için yapılan, kuralları belirlenmiş iş" şeklinde tanımlanmıştır (Türk Dil Kurumu, Erişim tarihi: 25.07.2014). Kuzgun (2003)'a göre meslek; "İnsanlara yararlı mal ya da hizmet üretmek ve karşılığında para kazanmak için yapılan, belli bir eğitimle kazanılan sistemli bilgi ve becerilere dayalı, kuralları toplumca belirlenmiş etkinlikler bütünüdür" olarak tanımlanmıştır. Meslek, insanlara mal üretme ve hizmet verme yönüyle sosyal ve toplumsal boyutu olan bir olgudur. Bu yönüyle bakıldığında mesleği, bireylerin geçimlerini sağlamak için yapılan iş

olarak tanımlamak; onu dar sınırlar içinde değerlendirmek anlamına gelecektir. Çünkü meslek, daha kapsamlı olan, yeni bir yaşam şekli, belli bir çalışma ortamı, farklı bir yeteneğin kullanılması ve geliştirilmesi anlamına gelmektedir (Kuzgun,1986: 217; Deniz, 2001: 3).

Meslek hayatında ulaşılan başarı, bireye hem iş hem de sosyal hayatında mutluluk şansı sunmaktadır. Kuzgun (2001)'a göre, bireylerin kendilerine uygun meslek seçmiş olması, işlerini severek yapmalarını, mesleklerinde ilerleme sağlamalarını, dolayısıyla hem mutlu, hem de verimli olarak yaşamlarını sürdürmelerini sağlamaktadır. Bu noktadan bakıldığında aldığı 12 yıllık temel eğitimin son noktasına gelmiş öğrencilerin meslek seçimi konusunda yaşadıkları kararsızlık gerek kişisel gerekse de toplumsal mutluluk açısından üzerinde düşünülmesi gereken bir durumdur. Hangi mesleği seçeceklerine henüz karar vermemiş olan bireyler, sınav sonrasında zaman baskısı altında yaptıkları meslek seçiminde genellikle ailelerinin isteklerine ve mesleğin ekonomik getirisine göre karar verme yolunu seçtiklerinden yüksek oranda başarılı ve mutlu olamayacakları mesleklere yönelebilmektedirler (Arınç, 2013: 139; Atli, 2013: 213). Yaptıkları meslek seçiminin gerçekçi olmamasının büyük oranda “geri dönülmez” nitelikte olması nedeniyle hem bireyin mutluluğu üzerindeki hem de ülke ekonomisindeki etkisi yadsınamaz (Vurucu, 2010: 12). Bu nedenle verilen rehberlik/yönlendirme hizmetlerinin titizlikle yapılması ve bireyler üzerinde uygulanan envanterlerin ayrıntılı şekilde değerlendirilmesi önem kazanmaktadır.

2. MESLEK SEÇİMİ

2.1. Meslek Seçim Süreci ve Kuramlar

Meslek seçimi belirli bir yaştan sonra kişilerin karşısına çıkan zorlu bir süreçtir. Kuzgun (2003), bu süreci; bireyin tercih ettiği meslekler arasından birinde karar kılması ve buna hazırlanmak için çaba göstermesini meslek seçimi olarak adlandırmaktadır. Bireyler bu seçimleriyle hayatlarının çok önemli ve uzun bir kısmına yön vermektedir. Seçim sürecinde pozitif yanları kuvvetli olası mesleklere doğru yönelme söz konusudur. Ancak bireylerin seçimleri her zaman bilinçli veya kendi istekleri doğrultusunda olmayabilir. Kişilerin hayatlarında böylesine önem arz eden bir kararı verirken şans veya olasılık faktörünü minimum seviyeye indirgeyerek, ilgilerini, yeteneklerini ve değerlerini göz önüne (Temel, 2006: 2) alması gerekmektedir. Deniz (2001) mesleki seçim sürecini; “hayal kurma, araştırma, billurlaştırma ve belirleme gibi aşamalardan oluşan dinamik bir

süreç” olarak tanımlamıştır. Bu sürecin herhangi bir noktasında yapılan bir hata veya yanlışlık geri dönüşü mümkün olmayan kayıplara sebep olabilir. Kişinin kendi alternatiflerini oluşturması, bunları doğru şekilde analiz etmesi ve sonucunda hayatını etkileyecek bu seçimi yapması gerekmektedir. Bu gereklilik kişinin mutluluğunu ve kendisine olan saygısını biçimlendirmesi yönüyle de çok önemlidir (Deniz, 2001: 7). Yeşilyaprak (2011) bu süreci çocuklukta bir meslek fikrinin oluşmasıyla başlayan ve yetişkinlikte meslek seçimine kadar süren bir süreç olarak tanımlamıştır. Bu süreç mesleki gelişim olarak adlandırılmakta ve çeşitli kuramlar altında incelenmektedir.

Özel faktör kuramı savunucusu Parson (1909) meslek seçimini, birey ile mesleği eşleştirmeden ibaret bir süreç olarak görmüştür. Bu kuram çevresel etmenleri göz ardı etmesi nedeniyle zamanla geçerliliğini kaybetmiştir. Ancak diğer mesleki gelişim kuramları için temel oluşturmuştur (Aktaran Aytekin, 2005: 83).

Gelişim kuramı savunucusu Ginzberg vd. (1951), meslek seçiminin geri dönülmez bir süreç olduğunu ve bireyin ilgileri, kapasitesi ve değerleri arasında daima bir uzlaşma sağlamak için çaba harcadığını savunur (Aktaran Kıyak, 2006: 54). Donald Super (1957)’e göre meslek seçimi yapma, gelişim süreci içerisinde bireyle çevrenin etkileşimi sonucu oluşan benlik kavramının bir mesleğe yansımadır (Aktaran Aytekin, 2005: 76).

Davranış kuramını savunan John Kurumboltz (1976)’a göre bireylerin mesleki kararları, genetik etmenler, çevresel koşullar, öğrenme yaşantıları ve performans becerilerinin birbirleri ile olan etkileşiminden etkilenir (Aktaran Aytekin, 2005: 81). Bu faktörlerin karmaşık etkileşimi sonucu birey bir takım genellemeler ve inançlar oluşturur (Kıyak, 2006: 58). Oluşan bu genellemeler ve inançlar bireylerin meslek seçimlerine yön verirler.

Farklılıkçı kuramı savunan Holland (1973), insanların ve mesleklerin eşleştirmeleri üzerinde durmuştur ve bireylerin meslek seçimleri, kişilik tipleri ve çevresel model arasında uygunluğa bağlıdır (Aktaran Aytekin, 2005: 83).

Gereksinim kuramını savunan Roe (1986), çocukluk yaşantılarını incelerken özellikle, anne-babaların çocuklarına karşı tutumlarını esas belirleyici olarak almış ve anne-baba ile çocuk ilişkilerinin farklı mesleki seçimlere neden olduğunu ileri sürmüştür (Aktaran Yeşilyaprak, 2011: 8).

Daraltma ve uzlaştırma kuramı savunucusu Gottfredson (1980)'a göre meslek seçiminde birey kişilik özellikleri ile mesleki gereklilikleri arasında bir uzlaşmaya ulaşır (Aktaran Serenbay, 2008: 22).

2.2. Meslek Seçimine Etki Eden Faktörler ve Mesleki Rehberlik

Meslek seçim süreci sırasında bireyin kararına etki eden çeşitli faktörler bulunmaktadır. Super (1957), bu faktörleri biyolojik, sosyolojik, psikolojik ve kişisel, ekonomik, politik ve şans ile ilgili etmenler şeklinde sıralamıştır. Tüm bu faktörler düşünüldüğünde kişi, hayatının belki de en karmaşık ve zor kararını vermektedir. Erkal (1978)'a göre, bu karar bireyin sosyal ortamını oluşturan aile, okul ve dış çevresinin etkileri ile yoğunlaşarak sonuçlanmaktadır (Aktaran Vurucu 2010: 26). İlk olarak birey, meslek seçim sürecinin başından sonuna kadar aile bireylerinin etkisi altındadır. Belli bir yaştan sonra ailenin yanına okul ve dış çevrenin etkilerinin eklenmesi ile bireyi yönlendirici faktörler daha karmaşık hale gelir.

Meslek seçeneklerinin çoğalması, mesleklerde uzmanlaşma gerekliliğinin artması ve uzmanlaşma için gerekli hazırlık aşamasının uzaması meslek seçimini birey için zorlaştıran ve önemli kılan etkenler olmuşlardır (Kuzgun, 1994: 51). Birey, önemi yadsınamaz meslek seçimini yaparken aynı zamanda çevresel ve psikolojik baskılarla karşılaşınca bir çıkmaza girmektedir. Bu aşamada birçok faktörün etkisi altında kalan birey, yetenekleri doğrultusunda doğru seçimi yapabilmesi için belirli uzmanlar tarafından yönlendirilmeye ihtiyaç duymaktadır. Bu yönlendirme mesleki rehberlik adıyla anılmaktadır (Yeşilyaprak, 2011: 6).

Mesleki rehberlik; bireyin meslek seçimi yapma ve mesleki kararlar vermesine yardımcıdır (Yeşilyaprak, 2011: 7). Etkin ve etkili bir şekilde yapılan yönlendirme/rehberlik hizmeti bireyin toplum içindeki rolünü ve yaşam biçimini etkiler. Nüfusun artışına karşın, mesleki alternatiflerin aynı oranda artmaması, kişileri meslek seçimi konusunda istemese bile kolay iş bulabileceği, gözde mesleklere doğru yönlendirmektedir. Gözde olan meslekler konusundaki arz eksikliği doğal olarak rekabet ortamı oluşturmakta ve bu ortam insanları yapabilecekleri, mutlu olabilecekleri meslekler yerine yarıştıkları mesleklere doğru yönlendirmektedir. Rekabet ortamında yarış halindeki bu bireylerin, sevdiği ve yapabileceği mesleği seçme konusundaki olgunluk düzeyine ulaşmaları için bir takım yardıma yani yönlendirmeye ihtiyaçları olduğu belirtilmektedir (Vurucu, 2010: 33). Türkiye'deki mesleki rehberlik hizmetleri; Türkiye İş Kurumu, Milli Eğitim Bakanlığı, üniversiteler, özel

sektör, ticaret birlikleri, işçi ve işveren dernekleri ile bazı ilgili sivil toplum örgütleri tarafından sağlanmaktadır (Korkut, 2007: 188).

2.3. Meslek Seçiminde Meslek Liselerinin Durumu ve Denizcilik Mesleği

Ginzberg vd. (1951), bireyin 11-17 yaş aralığını, çocukluktan ergenliğe geçiş süreci olarak tanımlamış ve bu süreçte meslek seçim sürecini “geçici seçimler” süreci olarak adlandırılmıştır. Bu süreçteki bireyin yoğunlukla aile etkisi altında kaldığı belirtilmektedir (Aktaran Vurucu, 2010: 16-17). Ergenlik aşamasının sonlarındaki bireyin meslek seçim süreci, mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığı hizmetleri ile yönlendirilebilmektedir. Türkiye’de özellikle bu hizmetler liseden yükseköğretime geçişe odaklıdır (Yeşilyaprak, 2011: 13).

Ortaokuldan mezun başarılı öğrenciler genel olarak fen liselerini ve anadolu liselerini öncelikli tercih olarak düşünmektedirler. Dolayısıyla genel anlamda aldığı yetersiz puan nedeniyle ve son çare olarak meslek liselerine yönelen bir öğrenci kitlesi oluşmaktadır. Kendi ilgi, istek ve yeteneklerine hitap ettiği için değil de, fen ve anadolu liselerine giremediği ve açıkta kalmamak için zorunlu olarak yapılan bir meslek lisesi seçimi olduğu düşünülmektedir. Anadolu liseleri ve fen liselerinde öğrenim gören öğrenciler kendi ilgi ve yeteneklerini keşfetme açısından 4 yıllık lise eğitimi boyunca olgunlaşma şansına sahip olmaktadırlar. Bu konu ile ilgili yapılmış aşağıdaki çalışmalar meslek liselerinde eğitim gören öğrencilerin mesleki seçim yeterliliklerini saptamaya çalışmışlardır.

Coşkun vd. 2013 yılında, Kocaeli ili Körfez ilçesinde bulunan 6 farklı tip meslek lisesinde öğrenim gören 390 öğrenci (10, 11 ve 12. Sınıf) üzerinde “Meslek Lisesi Öğrencilerinin Meslek Seçme Yeterlilikleri ve Meslek Seçimlerini Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi” adlı bir araştırma yapmışlardır. Yaptıkları çalışmada, çalışmamızda da kullanılan ve Vurucu (2010) tarafından geliştirilen “Meslekten Memnuniyet Anketi” “Meslek Seçimine Etki Eden Faktörler Anketi” ve “Meslek Seçiminde Yeterlilik Ölçeği”ni kullanmışlardır. Sonucunda meslek liselerinde öğrenim gören öğrencilerin meslek liselerine yönelmelerinde ailelerinin ve ders notlarının etkisi olduğu, ailelerinin alt gelir grubunda olduğu ve nispeten eğitim düzeylerinin düşük olduğu sonuçlarına varılmıştır.

Vurucu (2010), 2007–2008 eğitim-öğretim yılında, kendi geliştirdiği “Meslekten Memnuniyet Anketi” “Meslek Seçimine Etki

Eden Faktörler Anketi” ve “Meslek Seçiminde Yeterlilik Ölçeği”ni kullanarak, Kocaeli ilinin Gebze, Darıca, Çayırova ve Dilovası İlçe Mili Eğitim Müdürlüklerine bağlı 7 farklı Endüstri Meslek Lisesi’nde 13 farklı meslek dalında toplam 1312 10.sınıf öğrencisinden oluşan araştırma evreninden rastgele seçtiği 400 öğrenci üzerinde “Meslek Lisesi Öğrencilerinin Meslek Seçimi Yeterliliği Ve Meslek Seçimini Etkileyen Faktörler” adlı yüksek lisans tezi hazırlamıştır. Yaptığı çalışmada öğrencilerin meslek liselerini seçmelerinde ilk olarak kendi istekleri ve sonrasında ailelerinin istekleri ve notlarının etkili olduğu, yaptıkları meslek seçiminden memnun oldukları ve değiştirmeyi düşünmedikleri ve mesleğini severek tercih edenlerin mesleki seçim yeterlilikleri yüksek olduğu sonuçlarına varılmıştır.

1995 yılından beri nitelikli insan kaynakları konusunda sıkıntı çekilen denizcilik mesleği, iş bulma konusunda çok büyük fırsatlar sunmaktadır (BIMCO-ISF, 2010). Bu fırsatlar, ön lisans ve lisans eğitimi düzeyinde denizcilik eğitimi veren yeni fakülte ve yüksekokulların açılması konusunda itici bir güç oluşturduğu kadar (Nas ve Çelik, 2012: 108), yeni denizcilik meslek liselerinin de açılması konusunda güçlü bir motivasyon oluşturmuştur. Türkiye’de 2013-14 eğitim öğretim yılı rakamları ile lise düzeyinde denizcilik mesleğinin eğitimin verildiği 52 tane denizcilik meslek lisesi bulunmaktadır. Bu kurumlarda yine 2013-14 yılı rakamları ile 1412 adet öğrenci kontenjanı bulunmaktadır (Okulpdr, Erişim tarihi: 08.07.2014). Bu meslek liselerini tercih eden öğrencilerin denizcilik meslek liselerine girişlerinde, denizcilik mesleği ile ilgili yeterli bilgi düzeyine sahip olup olmadığı tam olarak bilinmemektedir. Denizcilik mesleğinin istihdam olanaklarının bu denli geniş olmasının yanında, denizcilik mesleği, tehlikelere açık, ağır doğa koşulları altında, evden uzak icra edilen ve katı bir hiyerarşik yapıya sahip bir meslektir (Nas, 2005). Bu mesleğin ağır şartlarına katlanarak denizciliği bir meslek olarak benimseyip benimsemeyeceği, ancak öğrencilerin mezun olduktan ve denizde hizmet vermeye başladıktan sonra anlaşılabilir. Öte yandan bu öğrencilerin yurt dışındaki gemilerde çalışabilmesi için gerekli olan yabancı dil bilgisi, eğitimleri sırasında kendilerine yeterince verilememektedir. Uluslararası standartlar ile belirlenmiş olan denizcilik eğitiminin yüksek beklentilerine rağmen (Nas ve Köseoğlu 2012: 117), Türkiye’deki meslekî ve teknik eğitimin gerek nicelik ve gerekse de nitelik olarak yeterli bir düzeyde olmaması (Binici ve Arı, 2004: 390), birçok denizcilik meslek lisesi öğrencisinin istihdam edilememesine sebep olmaktadır. Öte yandan aldıkları mesleki eğitim; süre, maliyet, altyapı gereklilikleri ve insan gücü açısından genel liselerle karşılaştırılmayacak kadar yoğun bir eğitim sürecidir. Bu nedenle de

orta öğretimde doğru yapılmayan mesleki yönlendirme ülke kaynaklarının israfı anlamına da gelmektedir (Coşkun vd., 2003: 1).

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Amacı

Araştırma, Vurucu (2010) ve Coşkun vd. (2013) tarafından yapılan çalışmaların denizcilik mesleği üzerine özelleşmiş bir halidir. Bilim ve teknolojideki hızlı değişim sürecinde, sanayinin yüksek nitelikli ara insan gücüne olan ihtiyacının arttığı bir dönemde (Binici ve Arı, 2004: 386), okul-sanayi işbirliği temeline dayanan mesleki eğitim veren kurumlar devreye girmekte ve meslek liselerinin önemi artmaktadır. Bu önem doğrultusunda araştırmada, “meslek liselerini ve dolayısıyla da mesleklerini seçen, ergenlik dönemi başlangıcındaki meslek lisesi öğrencileri, bu seçimlerini ne derecede yetenekleri ve ilgileri doğrultusunda yapabilmektedirler?” ve “Denizcilik mesleği özelinde, ergenlik aşamasının başlarında meslek seçimi yapmak zorunda kalan denizcilik meslek lisesi öğrencileri, karar verme olgunluğuna ulaşmadan ve gerekli rehberlik hizmetleri alamadan hayatlarının geri kalanına yön veren bu önemli kararı akranlarından 4 yıl önce hangi etkiler altında kalarak, ne yeterlilikle verebilmektedirler ve yaptıkları seçimden memnuniyet durumları nedir?” sorularına yanıt bulunmaya çalışılmıştır.

3.2. Araştırmanın Modeli

Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı denizcilik meslek lisesi öğrencilerinin görüşlerine başvurulmuş ve araştırma tarama yöntemi kullanılarak yapılmıştır (Büyüköztürk vd., 2009).

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada Vurucu (2010) tarafından geliştirilen “Meslekten Memnuniyet Anketi”, “Meslek Seçimine Etki Eden Faktörler Anketi” ve “Meslek Seçiminde Yeterlilik Ölçeği” yazarın izni alınarak kullanılmıştır. Ayrıca kullanılan anketlerin uygulanabilmesi için İzmir İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden 21.01.2014 tarihinde izin alınmıştır. Araştırmada kullanılan ankette öğrenci kişisel bilgilerine ulaşabilmek için okul, cinsiyet ve sınıf değişkenlerinden oluşan bir bölüm kullanılmıştır. Diğer bölümlerde ise, “Meslekten Memnuniyet Anketi” 3 adet, “Meslek Seçimine Etki Eden Faktörler Anketi” 4 adet ve “Meslek Seçiminde Yeterlilik Ölçeği” 11 adet değişkenden oluşmaktadır. Değişkenlerin

değerlendirilmesinde beşli likert ölçeği kullanılmıştır. Vurucu tarafından gerçekleştirilen çalışmada “Meslek Seçiminde Yeterlilik Ölçeği”ne ait güvenilirlik katsayısı 0,841 olarak tespit edilmiştir. Bu çalışmada ise ölçeğin güvenilirlik katsayısı 0,795 olarak tespit edilmiştir.

3.4. Veri Analiz Yöntemi

Anket kullanılarak toplanan veriler SPSS 20 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma verilerinin çözümlenmesinde frekans, Anova ve T test analizleri yapılmıştır. İstatistiksel çözümlenmelerde anlamlılık düzeyi $P < 0,05$ olarak kabul edilmiştir. Vurucu (2010) tarafından belirlenen puanlar, seçenekler, sayısal sınırlar Tablo 1’deki şekilde oluşturulmuştur ve verilerin çözümlenmesinde bu değerler üzerinden yorumlama yapılmıştır.

Tablo 1: Ölçek Maddelerinin Puan, Seçenek Ve Sayısal Sınırları

Puanlar	Seçenekler	Sayısal Sınırlar
1	Kesinlikle katılmıyorum	1,00–1,79
2	Katılmıyorum	1,80–2,59
3	Kararsızım	2,60–3,39
4	Katılıyorum	3,40–4,19
5	Tamamen Katılıyorum	4,20–5,00

Kaynak: Vurucu, 2010: 64

3.5. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini orta öğretim seviyesinde denizcilik eğitimi alan öğrenciler oluşturmaktadır. Örneklem seçim stratejisi olarak kolay ulaşılabilir durum örnekleme kullanılmıştır. (Yıldırım ve Şimşek, 2004). Çalışma kapsamında İzmir’de eğitim veren üç adet okul çerçeve olarak belirlenmiştir. Anketlerin uygulaması Nisan 2014 ayı içerisinde Çeşme Ulusoy Denizcilik Anadolu Meslek Lisesi, İzmir Güzelbahçe İMKB Denizcilik Anadolu Meslek Lisesi ve İzmir Konak Nevvar Salih İşgören Denizcilik Anadolu Meslek Lisesi’nde öğrenim gören öğrencilere uygulanmıştır. Uygulamada 9., 10., 11. ve 12. sınıf öğrencileri çalışmaya katılmıştır. Çalışmadaki örneklem sayıları Tablo 2’de gösterilmektedir. Araştırma için belirlenen çerçeve içerisinde 784 öğrencinin 680’ine ulaşılmış olup, anketlerin 637 (%81) adedi analize uygun bulunmuştur. 43 adet anket ise doldurma hataları nedeniyle veri analizine dahil edilmemiştir.

Tablo 2: Araştırma Örneklem Sayıları

Kurumun Adı	Öğrenci Sayısı	Örneklem Sayısı	%
İzmir Çeşme Ulusoy Denizcilik DAML	346	303	%88
İzmir Konak Nevvar Salih İşgören DAML	337	266	% 79
İzmir Güzelbahçe İMKB Denizcilik DAML	101	68	% 67
Toplam	784	637	% 81

Kaynak: Yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

Araştırmaya katılan öğrencilere ait kişisel bilgiler Tablo 3’de gösterilmektedir. Öğrencilerin büyük bir çoğunluğunu İzmir Çeşme Ulusoy Denizcilik DAML ve İzmir Konak Nevvar Salih İşgören DAML öğrencileri oluşturmaktadır. Katılımcıların %84’ü erkek, %16’sı ise kadın öğrencilerdir. Sınıfların genel olarak eşit düzeyde temsil edildiği görülse de 9. Sınıf öğrencilerinin diğerlerine göre daha ağırlıklı olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 3: Kişisel Bilgiler

Okul	Cinsiyet		Sınıf					
	N	%	N	%				
Çeşme Ulusoy DAML	303	48	Erkek	533	84	9.sınıf	204	32
Nevvar Salih İşgören DAML	266	42	Kadın	104	16	10.sınıf	158	25
Güzelbahçe İMKB DAML	68	10				11.sınıf	140	22
						12.sınıf	135	21
Toplam	637	100	Toplam	637	100	Toplam	637	100

Kaynak: Yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

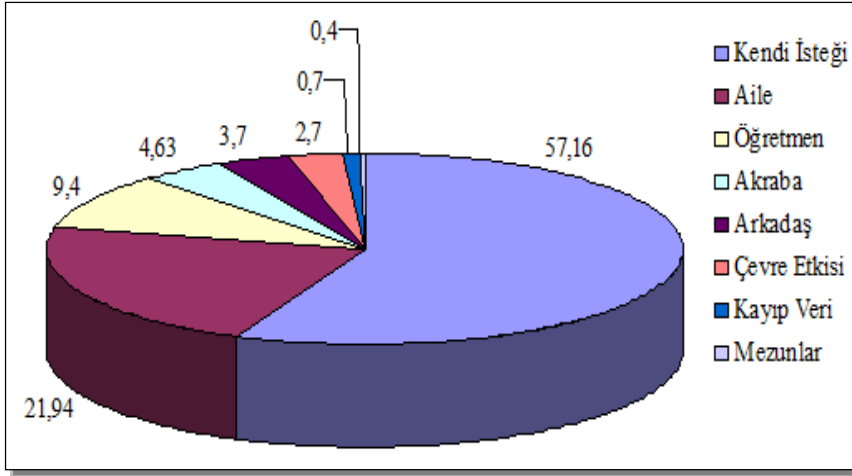
Araştırmaya katılan öğrencilerin ailelerine ait gelir düzeylerinin büyük bir çoğunlukla yeterli olduğu ifade edilmiştir. Öğrencilerin anne ve babalarının eğitim durumlarının ise ağırlıklı olarak lise seviyesinde olduğu belirlenmiştir.

4. BULGULAR

Bu bölümde öncelikle öğrencilerin meslek seçimlerini neyin veya kimlerin etkilediği konusundaki analizler ortaya konmuştur. Daha sonra, “meslek seçimini etkileyen faktörler ölçeği”, “meslek seçimi yeterlilik ölçeği” ve “meslekten memnuniyet ölçeği” değişkenleri ile öğrencilerin “okul”, “cinsiyet” ve “sınıf” değişkenleri arasında ilişkiler Anova ve T testleri yardımıyla analiz edilmiştir.

4.1. Öğrencilerin Meslek Seçimini Etkileyen Kişilere Yönelik Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilere, “Denizcilik meslek lisesini seçmenizi kimler etkiledi?” sorusu sorulmuştur. Şekil 1’de öğrencilerin meslek liselerini seçimlerine etki eden kişiler grafik halinde gösterilmektedir. Verilerin analizi sonucunda öğrencilerin mesleklerini kendi isteğiyle (%57) ve ailelerinin etkisi ile (%22) seçtiklerini saptanmıştır.

Şekil 1: Öğrencilerin Meslek Seçimini Etkileyen Kişiler
Kaynak: Yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

4.2. Meslek Seçimine Etki Eden Faktörlere Yönelik Bulgular

Meslek seçimine etki eden faktörler, Vurucu (2010) tarafından sosyo-ekonomik durum, aile beklentisi, arkadaş ve çevre etkisi ve ders notlarının etkisi şeklinde tanımlanmıştır. Sosyo-ekonomik durum değişkeni, öğrencilerin meslek seçimlerinde, ailelerinin ekonomik durumlarının ne derecede etkili olduğunun sorgulandığı bir değişkendir. Bunun yanında ders notları değişkeni ile öğrencilerin meslek seçimlerinde derslerindeki başarı notlarının ne denli etkili olduğunu saptamak için kullanılmıştır.

Tablo 4 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin sosyo-ekonomik durumunun meslek seçimlerine etkisinin olduğuna (ort:2.3905), aile beklentisinin meslek seçimlerine etkisi konusunda kararsız (ort:2.9671) oldukları, arkadaş ve çevrenin meslek seçimlerine etkisinin olduğuna (ort:2.3398) ve ders notlarının meslek seçimlerine etki ettiği konusunda kararsız oldukları saptanmıştır.

Tablo 4: Meslek Seçimine Etki Eden Faktörlere Yönelik Bulgular

Meslek Seçimine Etki Eden Faktörler	N	Min.	Max.	Ort.	SS
Sosyo-ekonomik durum	671	1.00	5.00	2.3905	1.24810
Aile beklentisi	668	1.00	5.00	2.9671	1.33080
Arkadaş ve çevre	671	1.00	5.00	2.3398	1.24860
Ders notları	668	1.00	5.00	2.8638	1.36820

*1-Kesinlikle katılmıyorum 1,00–1,79 / 2-Katılmıyorum 1,80–2,59 / 3-Kararsızım 2,60–3,39 / 4- Katılıyorum 3,40–4,19 / 5-Kesinlikle Katılıyorum 4,20–5,00

Kaynak: Yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

4.3. Mesleki Seçim Yeterliliğine Yönelik Bulgular

Tablo 5 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin mesleki seçim yeterlilik ölçeğine verdikleri yanıtlar doğrultusunda mesleki seçim yeterliliklerinin 3.7129 ile katılıyorum seviyesinde olduğu saptanmıştır.

Ayrıca öğrencilerin kendilerini en çok yeterli gördükleri konular sırasıyla meslekte ilerleme imkanları (ort:4.0836), mesleğin kazandıracağı imkanlar (ort:4.0238) ve yeteneklerinin mesleğe uygunluğu (ort:4.0104) olarak saptanmıştır. Buna karşın öğrencilerin kendilerini en az yeterli gördükleri konular sırasıyla mesleğe giriş ve emeklilik koşulları (ort:3.1028), diğer meslekler hakkında bilgi sahibi olma (ort:3.1241) ve mesleği yapan kişilerin etkisi (ort:3.3626) olarak saptanmıştır.

Tablo 5: Meslek Seçim Yeterliliğine Yönelik Bulgular

Mesleki Yeterlilik Faktörleri	N	Min.	Max.	Ort.	SS
1-Mesleği seçmemde bu mesleğin toplumdaki yeri ve getirdiği gelir ve mesleğe olan talep etkili oldu.	670	1.00	5.00	3.7970	1.19940
2-Mesleğimi seçmeden önce, bu mesleği yapanlardan, meslek hakkında bilgi aldım.	673	1.00	5.00	3.3626	1.34382
3-Mesleğimin yeteneklerime uygun olduğunu düşünüyorum.	673	1.00	5.00	4.0104	1.04435
4-Bu mesleği, fiziksel özellikleri cinsiyetime uygun olduğu için seçtim.	673	1.00	5.00	3.5409	1.27074
5-Diğer meslekler hakkında da az çok bilgi sahibiyim.	669	1.00	5.00	3.1241	1.27663
6-Bu mesleğin iş bulma imkânlarını bilerek seçtim.	670	1.00	5.00	3.8910	1.15279
7-Bu meslekte ilerleme imkânlarını biliyorum.	670	1.00	5.00	4.0836	.99874
8-Mesleği seçerken giriş ve emekli olma koşullarını araştırdım.	671	1.00	5.00	3.1028	1.27074
9-Mesleğimin kazandıracığı imkânları bilerek seçtim.	671	1.00	5.00	4.0238	1.06758
10-Mesleğimin avantaj ve dezavantajlarını bilerek seçtim.	672	1.00	5.00	3.9807	1.11403
11-Mesleğimin çalışma ortamını araştırdım.	670	1.00	5.00	3.8313	1.19412
Toplam Yeterlilik	650	1.00	5.00	3.7129	.73546

*1-Kesinlikle katılmıyorum 1,00–1,79 / 2-Katılmıyorum 1,80–2,59 / 3-Kararsızım 2,60–3,39 / 4- Katılıyorum 3,40–4,19 / 5-Kesinlikle Katılıyorum 4,20–5,00

Kaynak: Yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

4.4. Mesleki Memnuniyete Yönelik Bulgular

Tablo 6 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin mesleki memnuniyetlerine dair yorumlar her üç soru için ayrı ayrı yapılmıştır. Öğrencilerin memnuniyet göstergesi olarak yükseköğretimde denizcilik alanında devam etmeyi düşündükleri (ort:3.9970-katılıyorum), denizcilik mesleğini değiştirmek istemedikleri (ort:1.8757-katılmıyorum) ve uzun süre denizcilik mesleğine devam etmek istedikleri (ort:3.8854-katılıyorum) saptanmıştır.

Tablo 6: Öğrencilerin Mesleki Memnuniyetine Yönelik Bulgular

Mesleki Memnuniyet Faktörleri	N	Min.	Max.	Ort.	SS
Yükseköğretimde devam etmek istiyorum.	672	1.00	5.00	3.9970	1.27920
Mesleğimi değiştirmek istiyorum	668	1.00	5.00	1.8757	1.20263
Uzun süre bu meslekte devam etmek istiyorum	672	1.00	5.00	3.8854	1.24267

*1-Kesinlikle katılmıyorum 1,00–1,79 / 2-Katılmıyorum 1,80–2,59 / 3-Kararsızım 2,60–3,39 / 4- Katılıyorum 3,40–4,19 / 5-Kesinlikle Katılıyorum 4,20–5,00

Kaynak: Yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

4.5. Kişisel Bilgilere Göre Yapılan Meslek Seçimine Etki Eden Faktörlerin Analizi

Meslek seçiminde etki eden faktörlerin öğrencilerin “eğitim aldığı okullara”, “cinsiyete” ve “sınıflarına” göre anlamlı farklılıklar gösterip göstermediğini belirlemek üzere Anova ve “T” testleri yapılmıştır. Test sonuçları Tablo 7’de gösterilmektedir.

Tablo 7: Meslek Seçimine Etki Eden Faktörlerin Öğrenci Profiline Göre Anlamlı Farklılık Gösterip Göstermediğini Belirlemek Üzere Yapılan Test Sonuçları

MESLEK SEÇİMİNE ETKİ EDEN FAKTÖRLER	PROFİL DEĞİŞKENLERİ		
	Okullar “Anova Testi” (Post.Hoc.) Farklılıklar*	Cinsiyet “T Testi” Farklılıklar*	Sınıflar “Anova Testi” (Post.Hoc.) Farklılıklar*
1-Bu mesleği seçmemde ailemin sosyoekonomik durumu etkili oldu.	F: 4,799 p: 0,009 (Dunnett C) Ulusoy : 2,55* Güzelbahçe : 3,34 Nevvar : 2,23*	t: -2,565 p: 0,011 Kadın : 2,13 Erkek : 2,44	--
2-Ailemin beklentisi ve benim hakkımdaki düşünceleri bu mesleği seçmemde etkili oldu.	F: 3,685 p: 0,026 (Scheffe) Ulusoy : 3,42* Güzelbahçe : 2,90 Nevvar : 2,79*	--	--
3-Bu mesleği seçmemde arkadaşlarımın ve çevremın etkisi çoktur.	--	--	--
4-Mesleği seçerken aldığım ders notlarım etkili oldu.	--	t: 1,973 p: 0,049 Kadın : 3,10 Erkek : 2,82	F: 7,144 p: 0,000 9.Sınıf:3,18*(S) 10. Sınıf:2,92 11.Sınıf:2,65*(S) 12.Sınıf:2,58*(S)

*(1) Kesinlikle katılmıyorum – (5) Tamamen katılıyorum

Kaynak: Yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

Yapılan testler sonucunda meslek seçimine etki eden faktörlerden “sosyoekonomik durum” (F=4,799; p=0,009) ve “aile beklentisi” (F=3,685; p=0,026) faktörlerinin öğrencilerin okullarına göre anlamlı farklılıklar gösterdiği tespit edilmiştir. Bulunan anlamlı farkların hangi okullar arasında olduğunu saptamak için Scheffe ve Dunnett C testleri yapılmıştır. Buna göre, Çeşme Ulusoy DAML öğrencilerinin (2,54; Dunnett C) meslek seçimlerinde “sosyo-ekonomik durum” faktörünün

Nevvar Salih İşgören DAML öğrencilerine (2,23; Dunnett C) göre daha etkili olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca Çeşme Ulusoy DAML öğrencilerinin (3,42; Scheffe) meslek seçimlerinde “aile beklentisi” faktörünün Nevvar Salih İşgören DAML öğrencilerine (2,80; Scheffe) göre daha etkili olduğu tespit edilmiştir. Sonuç olarak, öğrencilerinin meslek seçimi yaparken ailelerinin sosyo-ekonomik durumlarını ve ailelerinin beklentilerini göz önünde bulundurdıkları tespit edilmiştir. Çeşme Ulusoy DAML öğrencileri meslek seçimlerini yaparken Nevvar Salih İşgören DAML öğrencilerine kıyasla ailelerinin gelir durumlarını ve beklentilerini daha fazla göz önünde bulundurmalarının sebebi olarak, Nevvar Salih İşgören DAML okulunun İzmir il merkezinde bulunması ve Çeşme Ulusoy DAML okulunun ise İzmir iline uzak olan bir okul olmasının etkili olduğu düşünülmektedir.

“Cinsiyet” değişkenine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek üzere yapılan “T” testi sonucunda meslek seçimine etki eden faktörlerden “sosyo-ekonomik durum” ($t = -2,65$; $p = 0,011$) ve “ders notları” ($t = 1,973$; $p = 0,049$) faktörlerinin öğrencilerin cinsiyetlerine göre anlamlı farklılıklar gösterdiği tespit edilmiştir. “Erkek” öğrencilerin (2,440) meslek seçimlerinde “sosyoekonomik durum” faktörünün “kadın” öğrencilere (2,131) göre daha etkili olduğu tespit edilmiştir. Öte yandan “kadın” öğrencilerin (3,104) meslek seçimlerinde “ders notları” faktörünün “erkek” öğrencilere (2,819) göre daha etkili olduğu tespit edilmiştir. Sonuç olarak, erkek öğrencilerin meslek seçiminde ailelerinin sosyoekonomik durumlarını daha fazla dikkate aldıkları saptanmıştır. Kız öğrencilerin ise meslek seçiminde ders notlarını daha fazla dikkate aldıkları saptanmıştır.

“Sınıf düzeylerine” göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek üzere ANOVA testi sonucunda meslek seçimine etki eden faktörlerden “ders notları” ($F = 7,144$; $p = 0,000$) faktörünün öğrencilerin sınıflarına göre anlamlı farklılıklar gösterdiği tespit edilmiştir. Bulunan anlamlı farkların hangi sınıf düzeyleri arasında olduğunu saptamak için Scheffe testleri yapılmıştır. Buna göre 9. Sınıf öğrencilerinin (3,17; Scheffe) meslek seçimlerinde “ders notları” faktörünün 11 (2,65; Scheffe) ve 12 (2,58; Scheffe) Sınıf öğrencilerine göre daha etkili olduğu tespit edilmiştir.

4.6. Kişisel Bilgilere Göre Yapılan Meslek Seçimi Yeterlik Ölçeği Analizi

Meslek seçimi yeterlilik ölçeği değişkenlerinin öğrencilerin “eğitim aldığı okullara”, “cinsiyete” ve “sınıflarına” göre anlamlı farklılıklar gösterip göstermediğini belirlemek üzere Anova ve “T” testleri yapılmıştır. Test sonuçları Tablo 8’de gösterilmektedir.

Tablo 8: Meslek Seçimi Yeterlilik Ölçeği Değişkenlerinin Kişisel Bilgilere Göre Anlamlı Farklılık Gösterip Göstermediğini Belirlemek Üzere Yapılan Test Sonuçları

MESLEK SEÇİMİ YETERLİLİK ÖLÇEĞİ DEĞİŞKENLERİ	PROFİL DEĞİŞKENLERİ		
	Okullar “Anova Testi” (Post.Hoc.) Farklılıklar*	Cinsiyet “T Testi” Farklılıklar*	Sınıflar “Anova Testi” (Post.Hoc.) Farklılıklar*
1-Mesleği seçmemde bu mesleğin toplumdaki yeri ve getirdiği gelir ve mesleğe olan talep etkili oldu.	F: 2,164 p: 0,116 --	t: -0,741 p: 0,459 --	F: 0,646 p: 0,586 --
2-Mesleğimi seçmeden önce, bu mesleği yapanlardan, meslek hakkında bilgi aldım.	F: 6,467 p: 0,002 (Dunnett C) Ulusoy:3,63* Güzelbahçe:3,50 Nevvar: 3,12*	t: -0,189 p:0,850 --	F: 5,125 p: 0,002 9.Sınıf: 3,72*(S) 10. Sınıf: 3,51 11. Sınıf: 3,20 12.Sınıf:3,05*(S)
3-Mesleğimin yeteneklerime uygun olduğunu düşünüyorum.	F: 5,746 p: 0,003 (Scheffe) Ulusoy : 4,25* Güzelbahçe:3,50 Nevvar : 3,83*	t: -3,044 p: 0,002 Kadın : 3,65 Erkek : 4,13	F: 1,733 p: 0,159 --
4-Bu mesleği, fiziksel özellikleri cinsiyetime uygun olduğu için seçtim.	F: 4,512 p: 0,011 (Scheffe) Ulusoy: 3,69* Nevvar : 3,44 Güzelbahçe:3,29*	t: -5,675 p: 0,000 Kadın : 2,92 Erkek : 3,66	F: 1,589 p: 0,191 --
5-Diğer meslekler hakkında da az çok bilgi sahibiyim.	F: 1,626 – p: 0,198 --	t: 1,315 p: 0,189 --	F: 1,075 p: 0,359 --

Tablo 8: Meslek Seçimi Yeterlilik Ölçeği Değişkenlerinin Kişisel Bilgilere Göre Anlamlı Farklılık Gösterip Göstermediğini Belirlemek Üzere Yapılan Test Sonuçları (Devam)

MESLEK SEÇİMİ YETERLİLİK ÖLÇEĞİ DEĞİŞKENLERİ	PROFİL DEĞİŞKENLERİ		
	Okullar “Anova Testi” (Post.Hoc.) Farklılıklar*	Cinsiyet “T Testi” Farklılıklar*	Sınıflar “Anova Testi” (Post.Hoc.) Farklılıklar*
6-Bu mesleğin iş bulma imkânlarını bilerek seçtim.	F: 3,917 p: 0,020 (Scheffe) Ulusoy: 4,02 Nevvar: 3,80 Güzelbahçe : 3,70	t: -3,159 p: 0,002 Kadın : 4,18 Erkek : 3,84	F: 1,572 p: 0,195 --
7-Bu meslekte ilerleme imkânlarını biliyorum.	F: 2,523 p: 0,081 --	t: 0,639 p: 0,523 --	F: 1,602 p: 0,188 --
8-Mesleği seçerken giriş ve emekli olma koşullarını araştırdım.	F: 0,676 – p: 0,509 --	t: -5,675 p: 0,038 Kadın : 3,34 Erkek : 3,06	F: 0,755 p: 0,520 --
9-Mesleğimin kazandıracağı imkânları bilerek seçtim.	F: 4,094 p: 0,017 (Scheffe) Güzelbahçe : 3,86 Nevvar : 3,93* Ulusoy : 4,25*	t: 0,182 p: 0,856 --	F: 0,741 p: 0,528 --
10-Mesleğimin avantaj ve dezavantajlarını bilerek seçtim.	F: 1,732 p: 0,178 --	t: 1,237 p: 0,216 --	F: 2,990 p: 0,030 12.Sınıf:3,76*(D) 10. Sınıf: 3,99 11. Sınıf: 4,00 9.Sınıf:4,12* (D)
11-Mesleğimin çalışma ortamını araştırdım.	F: 3,268 p: 0,039 (Dunnett C) Nevvar : 3,70* Güzelbahçe : 3,81 Ulusoy : 3,95*	t: 1,684 p: 0,093 --	F: 0,260 p: 0,080 --

*(1) Kesinlikle katılmıyorum – (5) Tamamen katılıyorum

Kaynak: Yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

Meslek seçimi yeterlilik ölçeği değişkenlerinin, öğrencilerin eğitim aldığı okullara göre değişip değişmediğinin analizini yapmak için kullanılan Anova testi sonucunda “meslek hakkında bilgili olmak” (F=6,467; p=0,002), “yeteneklerine uygunluk” (F=5,746; p=0,003),

“fiziksel uygunluk” ($F=4,512$; $p=0,011$), “iş bulma imkanları” ($F=3,917$; $p=0,020$), “kazandıracağı imkanlar” ($F=4,094$; $p=0,017$), “çalışma ortamı hakkında bilgi” ($F=3,268$; $p=0,039$) değişkenlerinin öğrencilerin okullarına göre anlamlı farklılıklar gösterdiği tespit edilmiştir. Çeşme Ulusoy DAML öğrencilerinin, Nevvar Salih İşgören DAML öğrencilerine ve Güzelbahçe İMKB DAML öğrencilerine oranla anlamlı farklılık bulunan bütün yeterlilik faktörlerinde daha yeterli oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin, meslek seçimi yeterlilik ölçeği değişkenlerinin “cinsiyet” değişkenine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek üzere “T” testi yapılmıştır. Test sonuçları Tablo 8’de gösterilmektedir. Yapılan test sonucunda meslek seçimi yeterlilik ölçeği değişkenlerinden “yeteneklerine uygunluk” ($t=-3,044$; $p=0,002$), “fiziksel uygunluk” ($t=-5,675$; $p=0,000$), “İş bulma imkanları” ($t=-3,159$; $p=0,002$), “Emekli olma koşulları” ($t=-5,675$; $p=0,038$) değişkenlerinin öğrencilerin cinsiyetlerine göre anlamlı farklılıklar gösterdiği tespit edilmiştir. Sonuç olarak, kadın öğrencilerin erkek öğrencilere göre denizcilik mesleğini kendi yeteneklerine ve fiziklerine daha az uygun gördükleri tespit edilmiştir. Öte yandan kadın öğrencilerin iş bulma imkanları konusunda erkek öğrencilere göre daha iyimser olduklarını hatta denizcilik mesleğinden emekli olma koşulları konusunda da daha iyimser oldukları tespit edilmiştir.

Meslek seçimi yeterlilik ölçeği değişkenlerinin öğrencilerin eğitim aldığı “sınıf düzeylerine” göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek üzere ANOVA testi yapılmıştır. Test sonuçlarına göre “mesleğimi seçmeden önce, bu mesleği yapanlardan, meslek hakkında bilgi aldım” ($F=5,125$; $p=0,002$) ve “mesleğimin avantaj ve dezavantajlarını bilerek seçtim” ($F=2,990$; $p=0,030$) değişkenlerinin sınıf seviyelerine göre anlamlı farklılıklar oluşturduğu tespit edilmiştir. Bu farklılıkların hangi sınıflar arasında olduğunu belirlemek amacıyla Scheffe testi yapılmıştır. Sonuç olarak 9. sınıf öğrencilerinin, 12. sınıf öğrencilerine nazaran mesleği yapanlarla daha fazla görüşerek bilgi aldığı ve mesleğin avantaj ve dezavantajlarını daha fazla bilerek seçtiği tespit edilmiştir. Buradan yola çıkarak denizcilik mesleğine yeni yönelen gençlerin daha bilinçli seçim yapmakta oldukları ve öğrencilerin mesleki seçim yeterliliklerinin her geçen yıl olumlu yönde geliştiği düşünülmektedir.

4.7. Kişisel Bilgilere Göre Yapılan Mesleki Memnuniyet Ölçeği Analizi

Mesleki memnuniyet ölçeği değişkenlerinin öğrencilerin “eğitim aldığı okullara”, “cinsiyete” ve “sınıflarına” göre anlamlı farklılıklar gösterip göstermediğini belirlemek üzere Anova ve “T” testleri yapılmıştır. Test sonuçları Tablo 9’de gösterilmektedir.

Tablo 9: Meslekten Memnuniyet Ölçeği Değişkenlerinin Öğrenci Profiline Göre Anlamlı Farklılık Gösterip Göstermediğini Belirlemek Üzere Yapılan Test Sonuçları

MESLEKTEN MEMNUNİYET ÖLÇEĞİ DEĞİŞKENLERİ	PROFİL DEĞİŞKENLERİ		
	Okullar “Anova Testi” Farklılıklar*	Cinsiyet “T Testi” Farklılıklar*	Sınıflar “Anova Testi” Farklılıklar*
1-Yükseköğretimde devam etmek istiyorum.	F: 3,324 p: 0,037 Ulusoy: 4,12 Nevvar: 3,85	t: -0,221 p: 0,825 --	F: 5,173 p: 0,002 9. Sınıf: 4,17* 10. Sınıf: 4,16 11. Sınıf: 3,79 12. Sınıf: 3,76*
2-Mesleğimi değiştirmek istiyorum	F: 3,438 p: 0,033 Ulusoy: 1,76 Nevvar: 2,02	t: 0,543 p: 0,587 --	F: 4,815 p: 0,003 9. Sınıf: 1,67* 10. Sınıf: 1,79 11. Sınıf: 2,05* 12. Sınıf: 2,08*
3-Uzun süre bu meslekte devam etmek istiyorum	F: 2,955 p: 0,053 --	t: -2,019 p: 0,044 Kadın: 3,66 Erkek: 3,93	F: 10,00 p: 0,000 9. Sınıf: 4,14* 10. Sınıf: 4,06* 11. Sınıf: 3,64* 12. Sınıf: 3,55*

*(1) Kesinlikle katılmıyorum – (5) Tamamen katılıyorum

Kaynak: Yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

Meslekten memnuniyet ölçeği değişkenlerinin öğrencilerin eğitim aldığı okullara göre değişip değişmediğinin analizini yapmak için kullanılan Anova testi sonucunda “yükseköğretime geçiş” (F=3,324; p=0,037) ve “mesleği değiştirme” (F=3,438; p=0,033) değişkenlerinin öğrencilerin okullarına göre anlamlı farklılıklar gösterdiği tespit edilmiştir. Çeşme Ulusoy DAML öğrencileri, Nevvar Salih İşören DAML öğrencilerine oranla denizcilik alanında aldıkları lise eğitimini

yükseköğretimde de devam ettirme konusunda daha istekli oldukları sonucu ortaya çıkmıştır. Ayrıca Nevvar Salih İşgören DAML öğrencilerinin, Çeşme Ulusoy DAML öğrencilerine göre denizcilik mesleğini yapma konusunda daha istekli oldukları tespit edilmiştir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin, mesleki memnuniyet ölçeği değişkenlerinin “cinsiyet” değişkenine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek üzere yapılan “T” testi sonucunda, “mesleği sevmeye” ($t=-2,019$; $p=0,044$) değişkeninin öğrencilerin cinsiyetlerine göre anlamlı farklılıklar gösterdiği tespit edilmiştir. Sonuç olarak, erkek öğrencilerin çok az farkla kadın öğrencilere göre denizcilik mesleğini daha çok sevdikleri ve daha uzun süre denizci olarak çalışmak istedikleri tespit edilmiştir.

Mesleki memnuniyet ölçeği değişkenlerinin öğrencilerin eğitim aldığı “sınıflarına” göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek üzere yapılan ANOVA testi sonucunda, “yükseköğrenimimi denizcilik ile ilgili bir bölümde yapmak istiyorum” ($F=5,173$; $p=0,002$), “bu meslekte ilerlemeyi düşünmüyorum. En kısa zamanda bu mesleğimi değiştireceğim” ($F=4,815$; $p=0,003$) ve “mesleğimi seviyorum ve uzun süre bu meslekte çalışmak istiyorum” ($F=10,0$; $p=0,000$) değişkenlerinin sınıf seviyelerine göre anlamlı farklılıklar oluşturduğu tespit edilmiştir. Bu farklılıkların hangi sınıflar arasında olduğunu belirlemek amacıyla Scheffe testi yapılmıştır. Sonuç olarak 9. sınıf öğrencilerinin, 12. sınıf öğrencilerine göre daha fazla denizcilik alanında yükseköğretime devam etmek istediği tespit edilmiştir. 11. ve 12. sınıf öğrencilerinin, 9. sınıf öğrencilerine nazaran meslek değiştirmeyi daha fazla istedikleri tespit edilmiştir. Ayrıca 9. ve 10. sınıf öğrencilerinin, 11. ve 12. sınıf öğrencilerine göre daha fazla denizcilik mesleğini sevindikleri ve mesleği yapmak istedikleri tespit edilmiştir. 9. ve 10. sınıf öğrencilerinin, 11. ve 12. sınıf öğrencilerine oranla denizcilik mesleğini daha çok sevindikleri ve yaptıkları meslek seçiminden daha fazla memnun oldukları anlaşılmaktadır.

5. BULGULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Denizcilik alanında eğitim alan meslek lisesi öğrencileri, meslek seçimlerinde kendi isteklerinin (%57) ve ailelerinin (%22) etkili olduğunu belirtmişlerdir. Ancak bununla birlikte öğrencilerin yarısının meslek seçimi yaparken kendi isteklerini dikkate almadığı anlaşılmıştır. Bunun yanında öğretmenlerinin (%9,4) yaptığı yönlendirmeleri önemsedikleri anlaşılmaktadır. Vurucu (2010)’nun yaptığı çalışmaya paralel olarak kendi istekleriyle ve sonrasında aile etkisiyle meslek seçimi

yaptıkları sonucuna ulaşmıştır. Buna karşın Coşkun vd. (2013), yaptıkları çalışmada ise aile etkisinin ve ders notlarının meslek seçiminde etkili olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Meslek liselerine yönelen öğrencilerin kendi istekleri ile seçim yaptıkları ağırlıklı olarak görülmektedir. Bu sonuç bize ailelerin çocukları üzerinde daha az baskı kurma eğiliminde oldukları sonucuna götürmektedir. Ailelerin bilinçlendikleri ve çocuklarının kendi ilgi, yetenek ve değerlerine göre karar vermeleri konusunda özgür bir ortamın oluştuğu düşünülmektedir.

Çalışmaya katılan öğrencilerin meslek seçimi konusunda kendilerini yeterli gördükleri sonucuna ulaşmıştır (ort:3.7129-katılıyorum düzeyinde). Öğrencilerin meslekte ilerleme imkânları konusunda ve mesleğin kazandıracağı imkânlar konusunda yeterli bilgilere sahip oldukları sonucuna ulaşmıştır. Bu sonuç denizcilik mesleğinin hiyerarşik düzeni ve gelirinin yüksek olmasının denizcilik mesleğine yöneliş konusunda öğrencileri en çok güdüleyen faktörler olduğunu doğrular niteliktedir.

Çalışmaya katılan öğrencilerin genel anlamda denizcilik meslek liselerine yönelmiş olmaktan memnun oldukları sonucuna ulaşmıştır. Bu eğitimlerine yükseköğretimde devam etme (ort: 3.9970-katılıyorum düzeyinde) ve mesleği devam ettirme eğiliminde (ort:3.8854-katılıyorum düzeyinde) oldukları anlaşılmaktadır. Ayrıca öğrencilerin denizcilik mesleğini bırakmak istemedikleri (ort:1.8757-katılmıyorum düzeyinde) sonucuna ulaşmıştır.

Erkek öğrenciler meslek seçiminde aile gelir seviyesini kadın öğrencilere oranla daha fazla dikkate alırken, kadın öğrenciler ise derslerdeki başarı durumlarını erkek öğrencilerden daha fazla önemsemişlerdir. Denizcilik mesleğinin erkekler tarafından tercih edilen bir meslek olduğunu kanıtlar nitelikte, erkek öğrenciler yetenek ve fiziksel olarak denizciliği kendilerine kadınlara oranla daha uygun bir meslek olarak görmüşlerdir. Hatta erkek öğrencilerin yaptıkları meslek seçiminden kadınlara oranla daha memnun oldukları saptanmıştır. Kadın öğrenciler denizcilik mesleğinin iş bulma imkânlarını ve emekli olma koşullarını daha fazla önemsemektedirler. Kadınların erkeklere oranla daha duygusal ve gerçekçi bir yaklaşım ile hayata baktıkları (Başkal, 2009: 123) gerçeğinden yola çıkarak iş bulma imkânları ve emeklilik koşulları konusunda daha yeterli bilgiye sahip oldukları düşünülmektedir.

Denizcilik mesleğine yeni yönelen gençlerin daha bilinçli ve yeterli oldukları saptanmıştır. Dolayısıyla mesleğe yeni yönelen gençler daha bilinçli seçim yaptıkları için seçimlerinden ve denizcilik mesleğinden

daha memnundurlar ve mesleği yapmak istemektedirler diye bir sonuca varılabilir. Sınıf seviyesi arttıkça denizcilik mesleğine bakışın olumsuz yönde etkilendiği saptanmıştır. Meslek seçimi konusunda yeterlikler ve memnuniyet durumlarının her geçen gün daha önemsendiği ve öğrencilerin aileleri, öğretmenleri ve arkadaşları tarafından daha bilinçli bir şekilde yönlendirildiği düşünülmektedir. Ayrıca erkek öğrencilerin denizcilik mesleğine uzun bir süre devam etmek istedikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Çeşme Ulusoy DAML öğrencileri, Nevvar Salih İşgören DAML öğrencilerine göre aile gelir durumunu ve beklentilerini daha fazla dikkate almışlardır. Ayrıca Çeşme Ulusoy DAML öğrencilerinin, Nevvar Salih İşgören DAML ve Güzelbahçe İMKB DAML öğrencilerine oranla meslek hakkında bilgili olmak, yeteneklerine uygunluk, fiziksel uygunluk, iş bulma imkanları, kazandıracığı imkanlar, çalışma ortamı hakkında bilgili olmak konularında daha yeterli bilgiye sahip oldukları bu sayede denizcilik mesleğini seçim konusunda kendilerini yeterli gördükleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum şehir merkezine yakın olan denizcilik meslek liselerine yönelen öğrencilerin bu seçimlerini zorunlu bir şekilde; Anadolu ve fen liselerine yerleşemediklerinden dolayı yaptıkları sonucuna ulaştırmaktadır. Buna karşın şehir dışında bulunan bir denizcilik meslek lisesine yönelen öğrencilerin kişisel ve mesleki özelliklere daha özen göstererek seçim yaptıkları sonucuna ulaşılmıştır.

6. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Meslek liselerine yönelen öğrencilerin akranlarına göre daha erken bir meslek seçimi yaptıkları düşünülürse gerek rehber öğretmenler gerekse aileleri tarafından yapılan yönlendirmelerde dikkatli olunması gerekliliği ortaya çıkmıştır. Ailelerin ve öğretmenlerin öğrencilere meslek seçimi konusunda yaptıkları yönlendirmelerde özellikle onların ilgi, yetenek ve değerlerini keşfetmelerini sağlamaları büyük önem arz etmektedir. Yönlendirici olarak direkt olarak bir mesleğe işaret etmektense daha küçük yaşlarda kendilerini keşfetmeleri sağlanabilir.

Mesleki eğitimin ülke ekonomisine olan yükü hesaba katılarak gerçek anlamda denizcilik mesleğine yönelmek isteyen ve bunu hayat tarzı yapabilecek gençlerin bu okullara yönlendirilmesi gerekmektedir. Ancak denizcilik mesleğinin zorlu şartları düşünüldüğünde öğrencilerin bu seçimlerinde daha dikkatli ve ileriye dönük seçimler yapmalarında fayda görülmektedir. Bu noktada meslek seçiminin öğrenciler açısından sürdürülebilir olması meslekten memnuniyetin güçlü olmasıyla doğru orantılıdır.

Denizcilik mesleğinin gelirinin yüksek olması bir avantaj gibi gözükse de, dezavantajlarının gerek öğrenciler gerekse onları yönlendirenler tarafından gözdü edilmesi olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Bu konuda özellikle denizcilik mesleğine yönelecek gençlere mesleği icra edenler tarafından bilgilendirmeler yapılması mesleğin artı ve eksi yanlarının anlaşılmasında fayda sağlayacaktır.

Öğrenciler, denizcilik meslek liselerine ortaokul eğitimlerinin sonunda yönelmektedirler. Bu öğrencilerin birçoğunun meslek seçimi konusunda yeterli olgunluğa ulaşamadıkları gerçeği göz ardı edilmemesi gereken bir unsurdur.

Bu araştırmanın kısıtı verilerinin 2014 yılına ait olmasıdır. Bu çalışmada sadece denizcilik meslek lisesi öğrencileri üzerine odaklanılmıştır. İleride yapılacak çalışmalarda değişik meslek gruplarına yönelmiş meslek lisesi öğrencileri üzerine ve meslek lisesi öğrencileri ile anadolu lisesi öğrencileri arasındaki meslek seçimi yeterlilikleri üzerine odaklanılabilir. Ayrıca çalışmamızda sınıf seviyesi yükseldikçe denizcilik mesleki memnuniyetleri düşmektedir. Bu noktada ilerideki çalışmalarda meslek liselerindeki son sınıf öğrencileri üzerine yönelen bir çalışma yapılması faydalı olacaktır.

KAYNAKLAR

Arıncı, Ü. D. (2013). Meslek Seçiminde, Meslek Standartları ve Personel Belgelendirmenin Rolü, *1. Uluslararası İş ve Meslek Danışmanlığı Kongresi*, Ankara.

Atlı, A. (2013). Lise Öğrencilerinin Mesleki Değerlerinin İncelenmesi, *1. Uluslararası İş ve Meslek Danışmanlığı Kongresi*, Ankara.

Aytekin, A. (2005). *Meslek Seçimini Etkileyen Sosyo-ekonomik ve Kültürel Faktörler Isparta Örneği*, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.

Başkal, S. (2009). *Anadolu, Fen ve Genel Liselerde Eğitim Alan Son Sınıf Öğrencilerinin Bir Üst Öğrenime Geçişte Meslek Seçimi İle İlgili Yaşadıkları Kaygıların Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi (Muğla İli Örneği)*, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Binici, H. ve Arı, N. (2004). *Mesleki ve Teknik Eğitimde Arayışlar. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(3), 383-396

Büyüköztürk, Ş. & Çakmak, E. K. & Akgün, Ö. E. & Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Pegem Akademi.

Coşkun, H.Y., Kılıç, V. A., Çağıl, Y. (2013). *Meslek Lisesi Öğrencilerinin Meslek Seçme Yeterlilikleri ve Meslek Seçimlerine Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi*. Körfez Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi, Araştırma Projesi, Kocaeli.

Deniz, S. (2001). Bireyin Meslek Seçimini Etkileyen Kaynaklar: Yeni Teknolojilerde İnternet, *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6, 1-9

Erkal, M. (1978). *Orta Teknik Eğitim Sanayi İlişkileri*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayınları

Kıyak, S. (2006). *Genel Lise Öğrencilerinin Meslek Seçimi Yaparken Temel Aldığı Kriterler*, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Korkut, F. (2007). Psikolojik Danışmanların Mesleki Rehberlik Ve Psikolojik Danışmanlık İle İlgili Düşünceleri Ve Uygulamaları, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32, 187-197

Kuzgun, Y. (1986). Meslek seçiminde kararsızlık. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 19(1), 217-223.

Kuzgun, Y. (1994). Çağdaş İnsanın Önemli Kararı: Meslek Seçimi, *Bilim Ve Teknik Dergisi*, 325, 50-54.

Kuzgun, Y. (2001). *Meslek Seçimi*, Ankara, ÖSYM Yayını.

Kuzgun, Y. (2003). *Meslek Rehberliği ve Danışmanlığına Giriş*, Ankara: Nobel Yayınları.

Bimco-Isf Manpower 2010 Update: *The Worldwide Demand For and Supply of Seafarers*, Warwick Institute for Employment Research, Dalian Maritime University.

Nas, S. (2005). Denizcilik Mesleği, Örf ve Adetleri - Değerleri - Davranış Kuralları - Hareket Tarzı - Etik Kodları, *Denizcilik Dergisi*, 4, 21.

Nas, S. and B. Köseoğlu (2012). Maritime Education and Training Quality (METQUAL); An Application on Dokuz Eylül University Maritime Faculty, *Journal of Marine Technology and Environment*, 1, 115-122.

Nas, S. and B. Celik (2012). The Academician Profiles of Maritime Higher Education Institutions in Turkey, *Journal of Marine Technology and Environment*, 2, 105-114.

Serenbay, R. (2008). *Lise Öğrencilerinin Meslek Değerlerinin İncelenmesi (Ankara İli Polatlı İlçesi Liseleri Örneği)*, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Super, D.E. (1957). *The Psychology Of Careers*, New York: Harper and Brothers.

Temel, A. (2006). Alan ve Meslek Seçiminde Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar, *Milli Eğitim Dergisi*, 1, 1-11.

Vurucu, F. (2010). *Meslek Lisesi Öğrencilerinin Meslek Seçimi Yeterliliği ve Meslek Seçimini Etkileyen Faktörler*, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Yeşilyaprak, B. (2011). Mesleki Rehberlik ve Kariyer Danışmanlığında Paradigma Değişimi ve Türkiye Açısından Sonuçlar: Geçmişten Geleceğe Yönelik Bir Değerlendirme, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 11(4), 5-26

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2004). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

İnternet Kaynakları

TDK (*Türk Dil Kurumu*). “Meslek” Kelimesinin Anlamı. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c9dbd1a084ca3.33174118, Erişim tarihi: 25.07.2014
Okul Psikolojik Danışmanlık Rehberlik Sitesi.
www.okulpdr.net/denizcilik.htm, Erişim tarihi: 08.07.2014